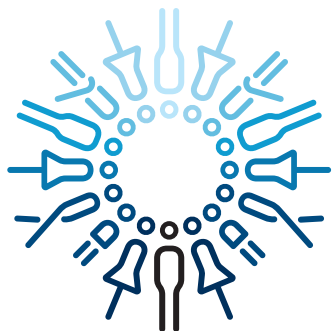




KORFA

N É P E S E D É S I H Í R L E V É L

A KSH Népszámtudományi Kutatóintézet kiadványa demográfiai kérdésekről

HORVÁTH VERONIKA: MUNKAVÁLLALÁSI CÉLLAL KÜLFÖLDRE INGÁZÓ MAGYAROK A 2022. ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS TÜKRÉBEN

BEVEZETÉS

A magyarok külföldre vándorlása az Európai Unió 2004-ben induló keleti bővítése után, a kétezres évek második felében kezdett fokozódni, majd az osztrák és német munkaerőpiac 2011-es megnyitását követően határozott lendületet vett. A tükörstatisztikák adatai¹ alapján az európai országokba bevándorló magyar állampolgárok száma 2013-at követően évente 80–85 ezer fő volt, majd 2017 után fokozatosan 50 ezer alá csökkent, 2022-ben viszont ismét meghaladta az 50 ezer főt.

A határok átjárhatóságának, a munkaerő szabad áramlásának, illetve a tömegkommunikációs eszközök fejlődésének és az utazási lehetőségek kiszélesedésének köszönhetően a migráció az utóbbi évtizedekben a mennyiségi növekedés mellett minőségileg is átalakult. Motivációi és módozatai sokkal változatosabbá váltak, amely a migráció régi dichotómiáinak elmosódását eredményezte, új mobilitási formákat és típusokat alakított ki (King and Okólski, 2019). Az ideiglenes/átmeneti és állandó/tartós mozgások mellett megjelentek olyan mobilitási formák, amelyeket változó gyakoriságú és hosszúságú ide-oda mozgás jellemez. Ilyen ideiglenes, cirkuláris vagy ingázó mozgások például a távolsági ingázással járó különféle szezonális vagy idénymunkák, a magasabb végzettségűek szakmai/üzleti célú mobilitása, de az utóbbi időben egyre többeket megszólító, általában kéthetes váltásos munkarendben történő házi idősgondozói munkák is.

Az elvándorló, a fogadó ország bevándorlási statisztikájában megjelenő magyarok mellett tehát azok száma is jelentős, akik magyarországi lakóhelyüket megőrizve folyamatos mozgásban vannak hazájuk és a célország között.

Az alábbiakban a 2022. évi népszámlálás adatai alapján e csoport legnagyobb részhalmazára, a munkavállalási céllal ingázók főbb társadalmi-demográfiai és területi jellemzői kerülnek bemutatásra, figyelembe véve a célországok szerinti eltéréseket is. Ezt megelőzően a cikk ismerteti a térbeli mobilitás fogalomköréhez kapcsolódó két alapfogalmat, a migrációt és az ingázást.

FOGALMI MEGHATÁROZÁSOK – TÉRBELI MOBILITÁS: MIGRÁCIÓ ÉS INGÁZÁS

A migráció témaköréhez kapcsolódó fogalmak meghatározása nem egyszerű feladat, hiszen a vonatkozó szakirodalomban a különféle mobilitási formák gyakran összemosódnak, illetve az egyes országokban és a különféle tudományterületek metszéspontjában használt definíciók között is jelentős eltéréseket találunk. Az egységes fogalomalkotás tehát hiányzik, noha az egyértelmű, hogy a vándorlással kapcsolatos fogalmak értelmezése során – amennyiben a legtávolabbról próbáljuk megközelíteni a témát – elsőként a mobilitás fogalmát kell tisztázni.

A mobilitás mozgékonytságot, egyrészt a társadalmi hierarchiában való elmozdulást (pozícióváltást), más-

¹ Forrás: az Eurostat adatbázisa, adathiány miatt bizonyos évekre vonatkozóan kiegészítve egyéb célországok bevándorlási statisztikájának adataival.

részt térbeli helyváltoztatást, tehát az egyének fizikai, szabad mozgását jelenti. A migráció (vándorlás) a térbeli mobilitás egyik formája, amely mindig egy adminisztratív (ország, régió, megye vagy település) határ átlépésével és lakóhely-változtatással jár együtt, ugyanakkor számtalan megközelítés, például térbeli, társadalmi-gazdasági és jogi szempont, illetve egyéni szándék és időtartam alapján csoportosítható.

A térbeli mobilitás egy másik formája az ingázás, amit a nemzetközi és hazai szakirodalom gyakran a tényleges/életvitelszerű lakóhely és munkahely közötti rendszeres oda- és visszautazásként definiál. Egy nagymintás brit adatfelvétel, a Nemzeti Utazási Felmérés (National Travel Survey – NTS) meghatározása szerint „*otthonról a szokásos munkahelyre vagy a szokásos munkahelyről otthonra történő utazás*” tekinthető ingázásnak (Evans, Kelly and Slocombe, 2019, p. 20.). Az új foglalkoztatási formák (otthoni munkavégzés, részmunkaidő, önfoglalkoztatás stb.) megjelenése és elterjedése végett a felmérésben tehát a „*szokásos munkahely*” az ingázás egy fontos kritériumává vált, amelyet az ingázók „*hetente legalább két egymást követő napon látogatnak, legalább négy egymást követő héten keresztül*” (LeVine, Polak and Humphrey, 2016, p. 10.).

Az ingázásnak több típusa létezik. Napi ingázóknak azok a személyek tekinthetők, akik nem ugyanazon a településen dolgoznak, mint ahol ténylegesen laknak, továbbá a KSH (2011) meghatározása alapján az ingázók közé számítanak a napinál ritkábban (például két-három naponta), de rendszeresen ingázók is. Vannak például olyan személyek, akik csak hétfőn járnak haza, és a hétköznapiakat a családjuktól távol töltik (heti ingázók), mások pedig idénymunkák (például bizonyos mezőgazdasági munkák) idejére mennek külföldre dolgozni. Végül ingázóknak tekinthetők azok a – magyarországi lakcímüket elsődleges/életvitelszerű lakóhelynek tekintő – személyek is, akik több hétig vagy hónapig tartó műszakban dolgoznak külföldön, amit néhány hét vagy hónap szabadság követ. Őket Baumgartner és Forster (2017) „*forgóknak*” („*rotators*”) nevezi.

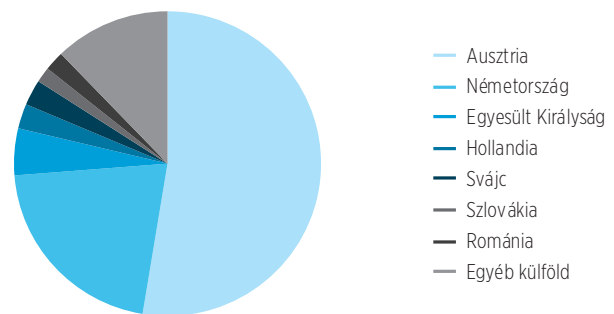
A 2022. évi népszámlálás során a KSH azokat sorolta az ingázók közé, akik tagjai a népszámlálási lakónépességnek, tehát az összeírás helye az egyetlen vagy az életvitelszerű lakóhelyük (ahol rendszeresen élnek, éjszakai pihenésüket leggyakrabban töltik), és a „*Hol dolgozik?*” kérdésre a „*külföldön*” választ jelölték meg. Mivel az ingázók célországai között olyan távolabbi (nem szomszédos, sőt Európán kívüli) országok is szerepelnek, ahová a napi szintű ingázás nem lehetséges, feltételezhető – bár az adatok a különféle mobilitási formák elkülönítését nem teszik lehetővé –, hogy az ingázók között azok is megjelennek, akik a napinál ritkábban járnak haza.

MUNKAVÁLLALÁSI CÉLLAL KÜLFÖLDRE INGÁZÓ MAGYAROK A 2022-ES NÉPSZÁMLÁLÁS ALAPJÁN

Célországok

A 2022. évi népszámlálás eszmei időpontjában 117 ezer magyar állampolgárságú személy ingázott külföldre, 97%-uk (113 254 fő) munkavállalás céljából.² Többségük (53, illetve 21%-uk) Ausztriában és Németországban dolgozott, 5% esetében a célország az Egyesült Királyság volt, 3–3%-uk pedig Hollandiában és Svájcban vállalt munkát. Egyéb országokba az ingázók 16%-a (18 ezer fő) járt el dolgozni.³ (1. ábra)

1. ábra: A külföldre ingázó magyar állampolgárságú foglalkoztatottak megoszlása célországok szerint, 2022



Forrás: Népszámlálás 2022, saját számítás.

Társadalmi, demográfiai és területi jellemzők

A külföldre ingázó foglalkoztatottak közel 40%-a (44 ezer fő) nyugat-dunántúli háztartáshoz tartozott, és nagyrészt Ausztriában dolgozott: Győr-Moson-Sopron vármegyéből 25 ezer, Vas vármegyéből 11 ezer, Zala vármegyéből pedig majdnem 4 ezer fő. Az életvitelszerűen itthon élő, de külföldön dolgozó magyarok 15%-a a fővárosból és Pest vármegyéből ingázott, elsősorban a három fő célországon kívüli országokba. Magyarország egyéb régióiból ingázók száma egységesen 10–11 ezer fő körül volt. Míg a Közép- és Dél-Dunántúlon élőknek Ausztria volt a fő célországa, addig az Észak-magyarországi régióból, illetve az Alföldről ingázók jobbra Németországot választották. (2. ábra) A külföldre ingázók számát tekintve külön kiemelendő Borsod-Abaúj-Zemplén vármegye, ahonnan több mint 3 ezer fő ingázott németországi munkavégzés céljából.

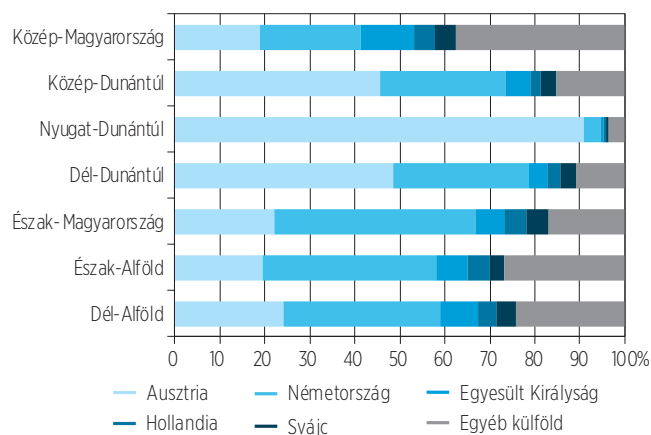
Az ingázók többsége (70%-a) férfi. A nők aránya csak az Egyesült Királyságba és Romániába ingázók csoportjában haladja meg a 40%-ot.

Az életkori megoszlást vizsgálva elmondható, hogy 80%-uk (a férfiak és nők körében egyaránt) a 25–54 éves korcsoportba tartozik. E korcsoport aránya csak a Hollandiába és Németországba ingázók körében alacsonyabb.

² 2011-ben a munkavállalási céllal külföldre ingázó magyarok száma még bőven 30 ezer alatt volt. A 2011-es népszámlálás ingázókra vonatkozó adatait lásd: KSH, 2015.

³ A nem magyar állampolgárságú külföldre ingázó személyek száma 10 851 fő volt, és közel 50%-uk Szlovákiába ingázott. Ők vélhetően zömében olyan szlovák állampolgárságú személyek, akik az alacsony ingatlan- és telekárak miatt költöztek a magyar-szlovák határ menti településekre (például Rajkára, ahol ma már a lakosság közel kétharmada szlovák nemzetiségű), és visszajárnak Szlovákiába dolgozni.

2. ábra: A külföldre ingázó magyar állampolgárságú foglalkoztatottak megoszlása a lakóhely régiója és célországok szerint, 2022



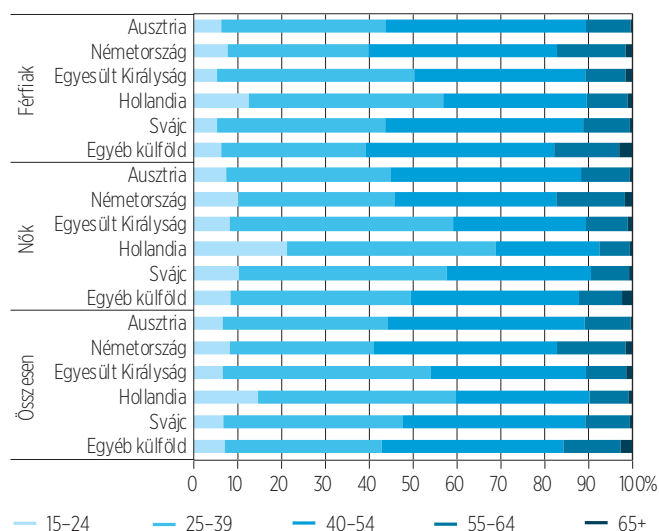
Forrás: Népszámlálás 2022, saját számítás.

nyabb, de míg a Németországba eljárók esetében ez az 55 év felettiek, addig a célországgént Hollandiát választók csoportjában (főként a nőknél) a 25 év alattiak valamelyest magasabb arányának tulajdonítható. Továbbá jól látható, hogy a Hollandiába ingázók mellett az Egyesült Királyságba eljárók csoportja is fiatalabb korösszetételű, 54%-uk 40 év alatti. (3. ábra)

Hollandiát és az Egyesült Királyságot – életkori sajátosságaikból is adódóan – inkább (55–56%-ban) a nőtlen/hajadon családi állapotúak választják, a más célországokba ingázók körében pedig a házas családi állapotúak aránya kimagasló (41–46%). A nők csoportjában az özvegyek vagy elváltak aránya szintén említésre méltó, 15% (a férfiak körében ez az arány 8%), de célországok szerint vizsgálva az adatokat jól látható, hogy leginkább az Ausztriába és Németországba ingázó nők körében magas (16% és 18%) ez az arány.

A munkavállalási céllal külföldre ingázók 72%-a középfokú végzettséggel rendelkezik, ugyanakkor, míg a szakmunkás végzettségűek aránya a férfiak körében magasabb (kiváltképp az Ausztriába és Németországba ingázó férfiak csoportjában), addig az érettségivel rendelkezők aránya in-

3. ábra: A külföldre ingázó magyar állampolgárságú foglalkoztatottak megoszlása korcsoportok, nemek és célországok szerint, 2022



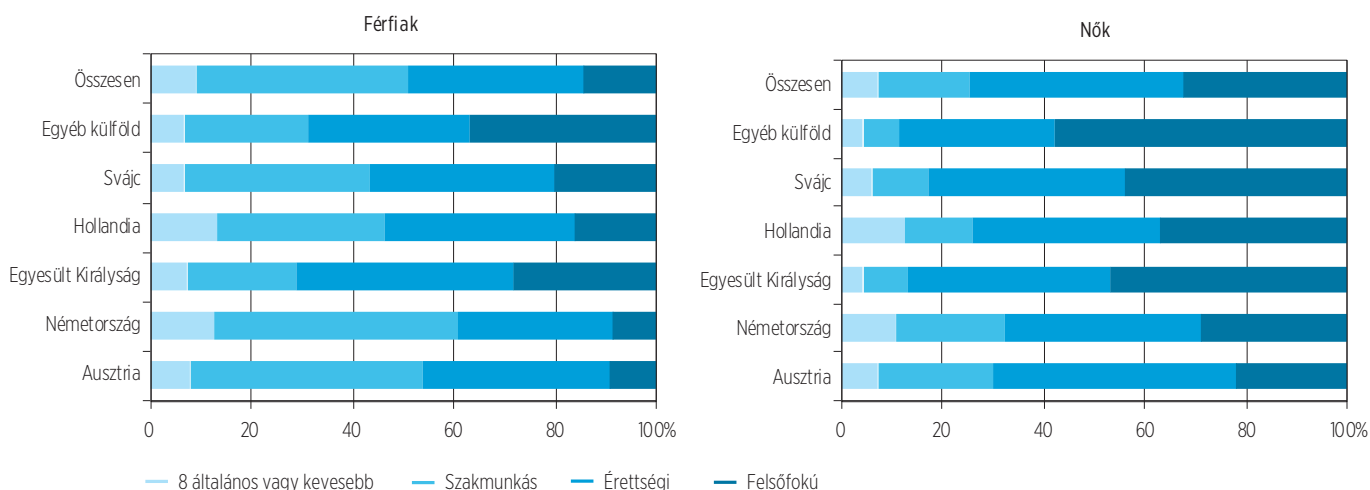
Forrás: Népszámlálás 2022, saját számítás.

kább a nőknél. Az utóbbi csoportban a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya is jelentős, 32%, célországok szerint vizsgálva az adatokat jól látható, hogy leginkább az Egyesült Királyságba és a fontosabb célországokon kívüli országokba ingázó nőknél, utóbbiak esetében közel 60%. (4. ábra)

Az ingázók 92%-a alkalmazott, a vállalkozók vagy társas vállalkozásban dolgozók aránya 5%, egyéb foglalkoztatási formában (például alkalmi munkavállalóként, segítő családtagként stb.) pedig csak az ingázók 3%-a (mintegy 3 ezer fő) dolgozik. Vállalkozóként történő külföldi munkavégzés az Egyesült Királyságba és a főbb célországokon kívüli országokba ingázók körében a legnagyobb arányú, mindkét esetben 11%.

A munkavállalási céllal külföldre ingázó magyarok leginkább (közel 40%-ban) a feldolgozó- és építőiparban dolgoznak, ahol jellemzően speciális szaképítési (például villany-, víz-, gázszerezés, vakolás, bontás, festés, üvegezés stb.) és gyártási (élelmiszer-, gyógyszer-, fémalapanyag stb.)

4. ábra: A külföldre ingázó magyar állampolgárságú foglalkoztatottak megoszlása iskolai végzettség, nemek és célországok szerint, 2022



Forrás: Népszámlálás 2022, saját számítás.

feladatokat látnak el munkájuk során. Több mint harmaduk a kereskedelem, vendéglátás és szállítás/raktározás területén dolgozik, továbbá az adminisztratív és szolgáltatást támogató, illetve egészségügyi és szociális ellátáshoz kapcsolódó tevékenységeket végzők együttes száma és aránya is jelentős (11%, 12 ezer fő). (1. táblázat)

A célországok szerinti adatok alapján látható, hogy az Egyesült Királyságba ingázók csoportjában a feldolgozó- és építőiparban dolgozók aránya lényegesen alacsonyabb, mint a más országokba ingázók esetében (14% vs. 21–27%, illetve 5% vs. 16–22%), ugyanakkor nagyobb arányban végeznek szakmai, tudományos, műszaki, illetve egészségügyi és szociális tevékenységeket, mint a referenciacsoportok tagjai. Az építőiparban történő elhelyezkedés a fő célországokon kívüli országokba ingázóknál kevésbé jellemző, ugyanakkor esetükben a közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás és oktatás területén dolgozók aránya valamelyest

magasabb, mint az Ausztriába, Németországba, Hollandiába és Svájcba eljárók körében (9% vs. 2–4%, illetve 6% vs. 1–2%). Továbbá elmondható, hogy a Németországba ingázók csoportjában meglehetősen alacsony (csupán 6%) azon személyek aránya, akik munkájukat a szálláshely szolgáltatás és vendéglátás területén végzik.

A munkahelyre történő eljutás ideje az ingázók 17%-a esetében meghaladja a két órát. 70%-uk autóval közlekedik, a tömegközlekedést igénybevevők aránya csupán 7%, az egyéb közlekedési módokat (gyalog, kerékpárral/motor-kerékpárral és másként, például repülővel) említők aránya pedig 19%. Az ingázók 4%-a nyilatkozott úgy, hogy többféle járművel jut el külföldi munkahelyére. Az autóval történő közlekedés – értelemszerűen – a közelebbi országokba ingázók körében a legnagyobb arányú, a más módon (véltetően repülővel) történő utazás pedig a távolabbi országokba ingázók esetében.

1. táblázat: A külföldre ingázó magyar állampolgárságú foglalkoztatottak száma és megoszlása ágazati besorolás szerint, 2022

Ágazatai besorolás	Fő	%
MEZŐGAZDASÁG, ERDŐGAZDÁLKODÁS, HALÁSZAT	2 944	2,6
FELDOLGOZÓIPAR	25 301	22,3
Élelmiszergyártás	5 200	4,6
Italgártás	7 883	7,0
Fémfeldolgozási termék gyártása	3 307	2,9
Közüti jármű gyártása	3 054	2,7
Egyéb feldolgozóipari tevékenység	5 857	5,2
VILLAMOSENERGIA-, GÁZ-, GŐZELLÁTÁS, LÉGKONDITIONÁLÁS	441	0,4
ÉPÍTŐIPAR	17 468	15,4
Speciális szaképítés (villanyszerelés, festés, burkolás stb.)	13 662	12,1
Egyéb építőipari tevékenység	3 806	3,4
KERESKEDELEM, GÉPJÁRMŰJAVÍTÁS	10 552	9,3
Kiskereskedelem	6 856	6,1
Egyéb kereskedelem és gépjárműjavítás	3 696	3,3
SZÁLLÍTÁS, RAKTÁROZÁS	14 305	12,6
Szárazföldi szállítás	9 353	8,3
Egyéb szállítás, raktározás	4 952	4,4
SZÁLLÁSHELY-SZOLGÁLTATÁS, VENDÉGLÁTÁS	15 323	13,5
Szálláshely-szolgáltatás	5 719	5,0
Vendéglátás	9 604	8,5
INFORMÁCIÓ, KOMMUNIKÁCIÓ	1 695	1,5
PÉNZÜGYI, BIZTOSÍTÁSI TEVÉKENYSÉG és INGATLANÜGYLETEK	1 181	1,0
SZAKMAI, TUDOMÁNYOS, MŰSZAKI TEVÉKENYSÉG	2 927	2,6
ADMINISZTRATÍV ÉS SZOLGÁLTATÁST TÁMOGATÓ TEVÉKENYSÉG	6 376	5,6
KÖZIGAZGATÁS, VÉDELEM; KÖTELEZŐ TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁS	3 651	3,2
OKTATÁS	2 564	2,3
HUMÁN-EGÉSZSÉGÜGYI, SZOCIÁLIS ELLÁTÁS	5 572	4,9
MŰVÉSZET, SZÓRAKOZTATÁS, SZABAD IDŐ ÉS EGYÉB SZOLGÁLTATÁS	2 954	2,6
ÖSSZESEN	113 254	100,0

Forrás: Népszámlálás 2022, saját számítás.

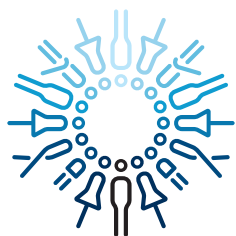
Összességében elmondható, hogy bár 2011 óta a célországok köre kiszélesedett (egyre több és távolabbi országokba járnak el dolgozni a magyarok), továbbra is Ausztria és Németország az ingázók fő célterülete, és az ingázásban leginkább az osztrák-magyar határmenti térségek lakosai érintettek. A munkavállalási céllal ingázók a teljes magyarországi foglalkoztatott népességhez viszonyítva fiatalabb korösszetételűek (főként az Egyesült Királyságba, Hollandiába és Svájcba ingázók), és képzettségükre vonatkozó adatok alapján elmondható, hogy körükben lényegesen alacsonyabb a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya. Ugyanakkor ez utóbbi csak az ingázók teljes csoportjára vonatkozóan van így, célországok szerint jól látható, hogy az Egyesült Királyságba és a fő célországokon kívüli országokba ingázók jóval képzettebbek, mint a foglalkoztatottak teljes csoportja. Végül az ágazati besorolás alapján látható, hogy az ingázók lényegesen nagyobb arányban dolgoznak az építőiparban, a szállítás/raktározás és szálláshely szolgáltatás/vendéglátás területén, mint a referenciacsoport tagjai.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Baumgartner, K. and Forster, J. (2017, May). Measuring cross-border working in Austria with the EU-LFS. Workshop on Labour Force Survey Methodology, Copenhagen.
- Evans, A., Kelly, A. and Slocombe, M. (2019). National Travel Survey: England 2018. Elérhető: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/823068/national-travel-survey-2018.pdf [Letöltve: 2024-11-06].
- King, R. and Okólski, M. (2019). Diverse, Fragile and Fragmented: The New Map of European Migration. *Central and Eastern European Migration Review*, 8(1), 9–32.
- Központi Statisztikai Hivatal [KSH] (2011). *Népszámlálás 2011. Módszertani megjegyzések, fogalmak*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- Központi Statisztikai Hivatal [KSH] (2015). *Ingázás a határmentén*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- LeVine, S., Polak, J. and Humphrey, A. (2016). *Commuting trends in England 1988–2015*. London: Department for Transport.

A kiadványt, kérjük, a következőképpen hivatkozza:

Horváth Veronika (2024). Munkavállalási céllal külföldre ingázó magyarok a 2022. évi népszámlálás tükrében. *Korfa*, 2024/4. szám. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest.



KSH NÉPESÉGTUDOMÁNYI
KUTATÓINTÉZET

KORFA – NÉPESEDÉSI HÍRLEVÉL

Szerkesztő: Monostori Judit monostori@demografia.hu,
Kiadó: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet
Cím: 1024 Budapest, Buday László utca 1-3.
Terjesztő: Törő Ágnes toro@demografia.hu
Telefon: 06-1-345-6557; Fax: 06-1-345-1115
ISSN 1586-7684 (nyomtatott) HU ISSN 2062-7599 (online)

TISZTELT OLVASÓNK!

A Korfa korábbi számai letölthetők a www.demografia.hu oldalról. A kiadvány szövege és ábrái továbbszerkeszthető formátumban igényelhetők Monostori Judit szerkesztőtől a monostori@demografia.hu e-mail címen.